

The Millie Arbesfeld
Midreshet Yom Rishon

Sunday Morning Learning Program for Women

WWW.MIDRESHETYOMRISHON.ORG

*The Lessons of
Chana*

In memory of Rose Berger beloved mother of Ann Arbesfeld
ריזעל בת נתן הכהן ע"ה - נפ' כ"ה טבת
and in memory of Golda Sussman beloved Aunt of Ann Arbesfeld
גולדה בת אריה ליב ע"ה - נפ' ראש חודש שבט

Rebbetzin Smadar Rosensweig
כט' טבת תשס"ח • January 6, 2008

(1) שמואל א (פרק א')

- (א) וַיְהִי אִישׁ אֶחָד מִן הַרְמְתִים צוֹפִים מֵהַר אֶפְרַיִם וַשְּׁמוֹ אֶלְקָנָה בֶּן יִרְחִים בֶּן אֵלִיהוּא בֶּן תַּחוּ בֶּן צוּף אֶפְרַתִּי:
- (ב) וְלוֹ שְׁתֵּי נָשִׁים שֵׁם אַחַת חַנָּה וְשֵׁם הַשֵּׁנִית פִּנְגָּה וַיְהִי לַפִּנְגָּה יְלָדִים וְלַחַנָּה אֵין יְלָדִים:
- (ג) וְעֵלָה הָאִישׁ הוּא מַעִירוֹ מִמֵּימִים מִיַּמָּה לְהַשְׁתַּחֲוֹת לַזֹּבֵחַ לִיקְנֹק צִבְאוֹת בְּשִׁלָּה וְשֵׁם שְׁנֵי בָנָי עָלָי חַפְנִי וּפְנַחֵס כַּהֲנִים לִיקְנֹק:
- (ד) וַיְהִי הַיּוֹם וַיִּזְבַּח אֶלְקָנָה וַנִּתֵּן לַפִּנְגָּה אִשְׁתּוֹ וְלִכְל בְּנֵיהָ וּבְנוֹתֶיהָ מְנוּחַ:
- (ה) וְלַחַנָּה יָתֵן מְנָה אַחַת אֶפְסִים כִּי אֵת חַנָּה אָהַב וַיִּקְנֹק סָגֵר רַחֲמָה:
- (ו) וְכַעֲסָתָה צָרְתָה גַם כַּעַס בַּעֲבוּר הַרְעָמָה כִּי סָגֵר יִקְנֹק בְּעַד רַחֲמָה:
- (ז) וְכֵן יַעֲשֶׂה שָׁנָה בְּשָׁנָה מִדֵּי עֲלֹתָהּ בְּבֵית יִקְנֹק בֶּן תַּכְעֲסָנָה וּתְבַכֶּה וְלֹא תֹאכַל:
- (ח) וַיֹּאמֶר לָהּ אֶלְקָנָה אִישָׁה חַנָּה לְמָה תְּבַכִּי וְלָמָּה לֹא תֹאכְלִי וְלָמָּה יָרַע לְבָבְךָ הֲלוֹא אֲנִכִּי טוֹב לְךָ מֵעֲשָׂרָה בָּנִים:
- (ט) וַתִּקַּם חַנָּה אַחֲרָי אֶכְלָה בְּשִׁלָּה וְאַחֲרָי שָׁתָה וְעָלִי הַכֹּהֵן יֹשֵׁב עַל הַכֹּסֵא עַל מִזְבֹּחַת הַיֵּכָל יִקְנֹק:
- (י) וְהָיָא מִרְת נֶפֶשׁ וַתִּתְפַּלֵּל עַל יִקְנֹק וּבִכָּה תְּבַכֶּה:
- (יא) וַתִּדַּר וַתֹּאמֶר יִקְנֹק צִבְאוֹת אִם רָאָה תִרְאֶה בְּעֵינֵי אֲמֹתָךְ וַיִּזְכַּרְתִּי וְלֹא תִשְׁכַּח אֵת אֲמֹתָךְ וַנִּתְּמָה לְאֲמֹתָךְ זָרַע אֲנָשִׁים וַנִּתְּמִיו לִיקְנֹק כֹּל יְמֵי חַיָּיו וּמוֹרָה לֹא יַעֲלֶה עַל רֹאשׁוֹ:
- (יב) וַהֲיָה כִּי הִרְבַּתָּה לְהַתְּפַלֵּל לַפְּנֵי יִקְנֹק וְעָלִי שְׁמֵר אֵת פִּיהָ:
- (יג) וַחַנָּה הָיָא מְדַבְּרַת עַל לִבָּהּ רַק שְׁפִתֶיהָ נִעֲוֹת וְקוֹלָהּ לֹא יִשְׁמַע וַיַּחֲשֹׁבָהּ עָלֵי לְשִׁפְרָהּ:
- (יד) וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ עָלִי עַד מָתַי תִּשְׁתַּכְּרִין הַסִּירִי אֵת יַיִנְךָ מֵעַלְיֶיךָ:
- (טו) וַתַּעַן חַנָּה וַתֹּאמֶר לֹא אֲדַנִּי אִשָּׁה קִשְׁת רִוַח אֲנִכִּי וַיַּיִן וְשִׁכָר לֹא שְׁתִּיתִי וְאֲשַׁפֵּךְ אֵת נֶפְשִׁי לַפְּנֵי יִקְנֹק:
- (טז) אַל תִּתֵּן אֵת אֲמֹתָךְ לַפְּנֵי בַת בְּלִיעֵל כִּי מְרִיב שִׁיחִי וְכַעֲסִי דִבַּרְתִּי עַד הַנָּה:
- (יז) וַיַּעַן עָלִי וַיֹּאמֶר לְכִי לְשִׁלּוֹם וְנֹאֲלֵהִי יִשְׂרָאֵל יָתֵן אֵת שְׁלֹתְךָ אֲשֶׁר שְׁאַלְתְּ מַעֲמוֹ:
- (יח) וַתֹּאמֶר תִּמְצֵא שְׁפֹחַתְךָ חֵן בְּעֵינֶיךָ וַתִּלְךְ הָאִשָּׁה לְבִרְכָהּ וַתֹּאכַל וּפְנֵיהָ לֹא הָיוּ לָהּ עוֹד:
- (יט) וַיִּשְׁכַּמּוּ בְּבֹקֶר וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ לַפְּנֵי יִקְנֹק וַיִּשְׁבּוּ וַיִּבְאוּ אֶל בֵּיתֵם הַרְמְתָה וַיַּדַּע אֶלְקָנָה אֵת חַנָּה אִשְׁתּוֹ וַיִּזְכַּרְהָ יִקְנֹק:
- (כ) וַיְהִי לְתַקְפוֹת הַיָּמִים וַתֵּהָר וַתֵּלֵד בֶּן וַתִּקְרָא אֵת שְׁמוֹ שְׁמוּאֵל כִּי מִיִּקְנֹק שְׁאַלְתִּיו:
- (כא) וַיַּעַל הָאִישׁ אֶלְקָנָה וְכֹל לִזְבֹּחַ לִיקְנֹק אֵת זִבְחַת הַיָּמִים וְאֵת נְדָרוֹ:
- (כב) וַחַנָּה לֹא עָלְתָה כִּי אֲמָרָה לְאִישָׁה עַד יִגְמַל הַנַּעַר וַתִּבְאֲתִיו וַתִּרְאֶה אֵת פְּנֵי יִקְנֹק וַיִּשֵׁב שָׁם עַד עוֹלָם:
- (כג) וַיֹּאמֶר לָהּ אֶלְקָנָה אִישָׁה עָשִׂי הַטוֹב בְּעֵינֶיךָ שְׂבִי עַד גְּמֻלְךָ אִתּוֹ אַךְ יָקָם יִקְנֹק אֵת דְּבָרוֹ וַתִּשָּׁב הָאִשָּׁה וַתִּינַק אֵת בְּנָהּ עַד גְּמֻלָּהּ אִתּוֹ:
- (כד) וַתַּעֲלֶהּ עִמָּה פֶּאֶזֶר גְּמֻלָּתוֹ בְּפָרִים שְׁלִשָּׁה וְאִיפָה אַחַת קָמַח וְגַבְלֵי יַיִן וַתִּבְאֶהּ בֵּית יִקְנֹק שְׁלוֹ וַהֲנַעַר נַעַר:
- (כה) וַיִּשְׁחַטוּ אֵת הַפָּר וַיִּבְיֵאוּ אֵת הַנַּעַר אֶל עָלִי:
- (כו) וַתֹּאמֶר בִּי אֲדַנִּי חַי נֶפְשֶׁךָ אֲדַנִּי אֲנִי הָאִשָּׁה הַנִּצָּבַת עִמָּכָה בְּזָה לְהַתְּפַלֵּל אֶל יִקְנֹק:
- (כז) אֶל הַנַּעַר הַזֶּה הַתְּפַלֵּלְתִי וַיִּתֵּן יִקְנֹק לִי אֵת שְׁאַלְתִּי אֲשֶׁר שְׁאַלְתִּי מַעֲמוֹ:
- (כח) וְגַם אֲנִכִּי הִשְׁאַלְתֶּהוּ לִיקְנֹק כֹּל הַיָּמִים אֲשֶׁר הָיָה הוּא שְׁאוּל לִיקְנֹק וַיִּשְׁתַּחֲוֶה שָׁם לִיקְנֹק: פ

(2) שמואל א' (ב:י-א, ב:יח-כ)

- (א) וַתִּתְפַּלֵּל חַנָּה וַתֹּאמֶר עֲלֵי לִבִּי בִיקְנֹק רַמָּה קָרְנֵי בִיקְנֹק רַחֵם כִּי עַל אוֹיְבַי כִּי שְׁמַחְתִּי בִישׁוּעַתְךָ:
- (ב) אֵין קְדוֹשׁ בִּיקְנֹק כִּי אֵין בְּלִתְךָ וְאֵין צוּר פְּאַלְהֵינוּ:
- (ג) אַל תִּרְבוּ תְדַבְּרוּ גְבוּהָהּ גְבוּהָהּ יֵצֵא עֵתָק מִפִּיכֶם כִּי אַל הַעוֹת יִקְנֹק וְלֹא נִתְקַנּוּ עֲלֵלוֹת:
- (ד) קִשְׁת גְּבָרִים חַתִּים וְנִקְשָׁלִים אֲזָרוּ חֵיל:
- (ה) שְׂבָעִים בְּלָחֶם נִשְׁכְּרוּ וַרְעֻבִים חָדְלוּ עַד עַקְרָה יְלָדָה שְׂבָעָה וְרַבַּת בָּנִים אֲמַלְלָהּ:
- (ו) יִקְנֹק מְמִית וּמַחְיָה מוֹרִיד שְׁאוּל וַיַּעַל:
- (ז) יִקְנֹק מוֹרִישׁ וּמַעֲשִׂיר מִשְׁפִּיל אֶף מְרוֹמָם:
- (ח) מְקִים מַעֲפָר דָּל מֵאַשְׁפּוֹת יָרִים אֲבִיוֹן לְהוֹשִׁיב עִם נְדִיבִים וְכֹסֵא כְבוֹד יַנְחִלֵם כִּי לִיקְנֹק מִצְּקֵי אֲרָץ וַיִּשֶׁת עֲלֵיהֶם תִּבְּל:
- (ט) רַגְלֵי חֲסִידוֹ חֲסִידָיו יִשְׁמֹר וַרְשָׁעִים בַּחֲשָׁךְ יִדְמוּ כִּי לֹא בִכְחֵ יִגְבֵר אִישׁ:
- (י) יִקְנֹק יַחַת מְרִיבֵיו עָלוּ עָלָיו בְּשָׁמַיִם יַרְעֵם יִקְנֹק יִדִּין אֶפְסֵי אֲרָץ וַיִּתֵּן עֹז לְמַלְכוֹ וַיִּרַם קֶרֶן מִשִּׁיחוֹ: פ
- (יא) וַיִּלְךְ אֶלְקָנָה הַרְמְתָה עַל בֵּיתוֹ וַהֲנַעַר הָיָה מְשַׁרְת אֵת יִקְנֹק אֵת פְּנֵי עָלִי הַכֹּהֵן:
- (יב) וַשְּׁמוּאֵל מְשַׁרְת אֵת פְּנֵי יִקְנֹק נַעַר חֲגוּר אֶפּוֹד בָּד:
- (יג) וּמַעֲלֵל קִטָּן תַּעֲשֶׂה לוֹ אִמּוֹ וַהֲעֵלְתָה לוֹ מִיָּמִים מִיָּמָה בְּעֹלֹתָהּ אֵת אִישָׁה לְזִבְחֵ אֵת זִבְחַת הַיָּמִים:
- (כ) וּבְכֹךְ עָלִי אֵת אֶלְקָנָה וְאֵת אִשְׁתּוֹ וְאָמַר יָשָׁם יִקְנֹק לְךָ זָרַע מִן הָאִשָּׁה הַזֹּאת תַּחַת הַשְּׁאֵלָה אֲשֶׁר שְׁאַל לִיקְנֹק וַהֲלָכּוּ לְמַקְמוֹ:

(3) רד"ק – שמואל א' (א:ג)

ועלה - כן היה עושה בכל שנה ושנה שהיה עולה לשילה לזבוח ומה שאמר מעירו לומר שהיה מזוז בני עירו לעלות, ובדרש לא בדרך שהיה עולה בשנה זו היה עולה בשנה אחרת אלא בכל שנה היה עולה בדרך אחרת בשביל להשמיע את ישראל ולהעלות אותן לשילה:

מימים ימימה - משנה לשנה כמו ושמרת את החקקה הזאת למועדה מימים ימימה או פי' ממועד למועד וכת"י מזמן מועד למועד:
 להשתחוות ולזבוח - להתפלל לפני ה' ולזבוח שם זבח המועד, ובדרש ר' אלעא בשם רבי יצחק שקולה תפילה כנגד הקרבנות שנאמר להשתחוות ולזבוח ורבנן אמרי חביבה תפילה יותר מכל הקרבנות דכתיב להשתחוות ואחר כך לזבוח:
 ושם שני בני עלי - זכרם על הזבחים לפי מה שעתיד לזכור עליהם מה שהיו עושים בקרבנות:

(4 מלבים (שם)

ועלה האיש ההוא מעירו, ספר שמעיר הזאת לא עלה שום איש לשילה רק האיש ההוא היה עולה מימים ימימה עם כל בני ביתו, להשתחוות ולזבוח ולהלך (פ' כ"א וס"ב י"ט) אמר לזבוח לבדו כי תחלה היה עלייתו להשתחוות היינו להתפלל על חנה (כי היה דרכם להתפלל בהשתחוויה) ועל זה אמר לזבוח לה' צבקות שאל שם צבקות היו מתכוונים כשהיו מתפללים על הבנים כמו שאמרו חכמינו זכרונם לברכה (ברכות דף ל"א) אמרה חנה מכל צבאי צבאות שבראת בעולמך קשה בעיניך ליתן לי בן אחד: ושם שני בני עלי הוא טעם למה רק הוא לבדו עלה מעירו לרגל, משיב כי העם היו נמנעים אז מעלות לרגל מפני בני עלי שהיו לשמצה בעיני העם, ובזה ספר גם בשבחו שאף על פי כן לא נמנע הוא מעלות מימים ימימה ונטל שכר כנגד כולם:

(5 רש"י (א:ו)

צרתה - אשת בעלה פנינה:
 גם כעס - כעס אחר כעס תמיד לכך נאמר גם כעס היתה אומרת לה כלום קנית היום מעפורת לבנך גדול או חלוק לבנך קטן:
 בעבור הרעימה - שתאונן, ורבתינו אמרו בעבור הרעימה שתתפלל ולשם שמים נתכוונה:
 בעד רחמה - כנגד רחמה וכן כל לשון בעד:

(6 מלבים (א:ח,ט,י)

(ח) ויאמר לה, ספר שפעם אחד רצה אלקנה לנחמה, ויען ראה ממנה שלשה דברים, (א) שבכתה, לכן אמר למה תככי, (ב) ולא תאכל, לזה אמר ולמה לא תאכלי (ג) גם כעס לזה אמר ולמה ידע לבכך, אמר אליה הלא סיבת הרעם הזה הוא מצד התוחלת הממושכה שעל ידי שתקוי לבנים ולא באה תקותך לכן תזכרי בצערך, מה בכך, הלא גם אם תתיאשי מהוליד (כי גם הוא כבר נואש אז מזה) הלא אנכי טוב לך מעשרה בנים, כי האשה אינה מצווה על פריה ורביה ואי דבעית חוטרא לידא ומרא לקבורה הלא אנכי טוב לעזר ולמגן:

(ט) ותקם הנה עד עתה סמכה את עצמה על תפלת בעלה שהיה צדיק, ועתה שראתה שהוא מתיאש מן הרחמים התעוררה להתפלל בעצמה, ותקם אחרי אכלה, כי היו רגילים להתפלל בעת הקרבת הזבחים בבקר ובמנחה ואז לא היה הכהן יושב על הכסא רק עובד עבודה ובפרט בשבתות ויו"ט שהיה עובד בעצמו כמ"ש בירושלמי (פ"ק דביצה ופ"ק דחגיגה) אבל עתה שקמה אחרי האוכל, ואז כבר ישב על הכסא כי כל העם הלכו לביתם ולא הקריבו זבחים בעת ההיא, והיתה יכולה להתבודד בבית ה' לשפוך לפניו שיחה (ומלת אכלה הוא מקור בתוספת ה"א ואינה ה"א הנקבה כי אין בה מפיך וכן שמה הוא מקור כי היא לא אכלה):

(י) והיא ואז התקבצו ארבעה דברים עוזרים אל שיהיה תפלתה לרצון, (א) שהיא עצמה היתה מרה נפש וה' שומע תפלת נשברי לב, (ב) ותתפלל על ה' שהתפללה בכוונה שלימה על ה' לבדו, (ג) וככה תככה ושערי דמעה לא נגעלו לעולם:

(7 גמרא – מסכת ברכות (לא.)

אמר רב המנונא: כמה הלכתא גברותא איכא למשמע מהני קראי דחנה: (שמואל א' א') וחנה היא מדברת על לבה - מכאן למתפלל צריך שיכוין לבו. רק שפתייה נעות - מכאן למתפלל שיחתוך בשפתיו. וקולה לא ישמע - מכאן, שאסור להגיבה קולו בתפלתו. ויחשבה עלי לשכרה - מכאן, ששכור אסור להתפלל...

(8 גמרא – מסכת ברכות (לא.)

ותדר נדר ותאמר ה' צבאות, אמר רבי אלעזר: מיום שברא הקדוש ברוך הוא את עולמו, לא היה אדם שקראו להקדוש ברוך הוא צבאות עד שבאתה חנה וקראתו צבאות; אמרה חנה לפני הקדוש ברוך הוא: רבונו של עולם, מכל צבאי צבאות שבראת בעולמך קשה בעיניך שתתן לי בן אחד? משל למה הדבר דומה - למלך בשר ודם שעשה סעודה לעבדיו, בא עני אחד ועמד על הפתח, אמר להם: תנו לי פרוסה אחת! ולא השגיחו עליו; דחק ונכנס אצל המלך. אמר לו: אדוני המלך, מכל סעודה שעשית קשה בעיניך ליתן לי פרוסה אחת? אם ראה תראה, אמר רבי אלעזר: אמרה חנה לפני הקדוש ברוך הוא: רבונו של עולם, אם ראה - מוטב, ואם לאו - תראה, אלך ואסתתר בפני אלקנה בעלי, וכיון דמסתתרנא משקו לי מי סוטה, ואי אתה עושה תורתך פלסתר, שנאמר: (במדבר ה') ונקתה ונזרעה זרע...

בעני אמתך אל תשכח את אמתך, ונתתה לאמתך. אמר רבי יוסי ברבי חנינא: שלש אמתות הללו למה - אמרה חנה לפני הקדוש ברוך הוא: רבונו של עולם, שלשה בדקי מיתה בראת באשה, ואמרי לה: שלשה דבקי מיתה, ואלו הן: נדה וחלה והדלקת הנר, כלום עברתי על אחת מהן? ...

וחנה היא מדברת על לבה - אמר רבי אלעזר משום רבי יוסי בן זמרא: על עסקי לבה. אמרה לפניו: רבונו של עולם, כל מה שבראת באשה לא בראת דבר אחד לבטלה, עינים לראות, ואזנים לשמוע, חוטם להריח, פה לדבר, ידיים לעשות בהם מלאכה, רגלים להלך בהן, דדים להניק בהן; דדים הללו שנתת על לבי למה, לא להניק בהן? תן לי בן ואניק בהן.

9 ילקוט שמעוני שמואל א רמז פז

וברך עלי את אלקנה ואת אשתו. אמר לו כל בנים שעתידי הקב"ה ליתן לך, יהיו מן הצדקת הזו. ודכוותה ויעתר יצחק לה' לנכח אשתו, אמר לפניו רבש"ע, כל בנים שאתה עתיד ליתן לי, יהיו מן הצדקת הזו, ודכוותה ויהי ביתך כבית פרץ, א"ל כל בנים שעתידי הקב"ה ליתן לך, יהיו מן הצדקת הזו:

10 גמרא – מסכת מגילה (יד.)

שבע נביאות מאן נינהו? שרה, מרים, דבורה, חנה, אביגיל, חולדה, ואסתר חנה - דכתיב (שמואל א' ב') ותתפלל חנה ותאמר עלץ לבי בה' רמה קרני בה', רמה קרני ולא רמה פכי. דוד ושלמה שנמשחו בקרן - נמשכה מלכותן, שאול ויהוא שנמשחו בפך - לא נמשכה מלכותן. (שמואל א' ב') אין קדוש כה' כי אין בלתך, אמר רב יהודה בר מנשיא: אל תקרי בלתך אלא לבלותך. שלא כמדת הקדוש ברוך הוא מדת בשר ודם; מדת בשר ודם - מעשה ידיו מבלין אותו, אבל הקדוש ברוך הוא - מבלה מעשה ידיו. (שמואל א' ב') ואין צור כאלהינו - אין צייר כאלהינו. אדם צר צורה על גבי הכותל ואינו יכול להטיל בה רוח ונשמה קרבים ובני מעים, אבל הקדוש ברוך הוא צר צורה בתוך צורה, ומטיל בה רוח ונשמה קרבים ובני מעים.

11 גמרא – מסכת ברכות (כט.)

הני שבע דשבתא כנגד מי? אמר רבי חלפתא בן שאול: כנגד שבעה קולות שאמר דוד על המים. הני תשע דראש השנה כנגד מי? אמר רבי יצחק דמן קרטיגנין: כנגד תשעה אזכרות שאמרה חנה בתפלתה, דאמר מר: בראש השנה נפקדה שרה רחל וחנה

12 גמרא – מסכת מגילה (לא.)

ויש אומרים (בראשית כ"א) וה' פקד את שרה, ומפטירין (שמואל א' ב') בחנה. והאידנא דאיכא תרי יומי, יומא קמא - כיש אומרים, למחר (בראשית כ"ב) והאלהים נסה את אברהם, ומפטירין הבן יקר. ביום הכפורים קורין (ויקרא ט"ז) אחרי מות ומפטירין (ישעיהו נ"ז) כי כה אמר רם ונשא, ובמנחה קורין בעריות ומפטירין ביונה.

13 ילקוט שמעוני שמואל א רמז פ

ותתפלל חנה, מכאן אנו למדין שנשים חייבות בתפלה שכן חנה היתה מתפללת י"ח ברכות רמה קרני בה' - מגן אברהם. ה' ממית ומחיה - מחיה המתים. אין קדוש כה' - האל הקדוש. כי אל דעות ה' - אתה חונן. ונכשלים (בעונם) אזרו חיל - הרוצה בתשובה, מוריד שאול ויעל - המרבה לסלוח. שמחתי בישועתך - גואל ישראל. מקימי מעפר דל - רופא חולים. שבעים בלחם - מברך השנים. רגלי חסידיו ישמור - מקבץ נדחי עמו ישראל. ה' ידין אפסי ארץ - אוהב צדקה ומשפט. ורשעים בחשך ידמו - מכניע זדים. ויתן עוז למלכו - בונה ירושלים. וירם קרן משיחו - את צמח דוד. ואין צור כאלהינו - שומע תפלה. אל תרבו תדברו גבוהה - שאותך לבדך ביראה [נעבוד]. יצא עתק מפיכם - הטוב שמך ולך נאה להודות. ויתן עוז למלכו - עושה השלום. הרי שמונה עשרה ברכות שהתפללה: